

Det drejer sig også om at perspektivere og forklare forskelle inden for gruppen af kvinder og gruppen af mænd. Der kan for eksempel ikke opstilles én forklaring om den politiske betydning af køn, der dækker alle nulevende generationer. Både den danske og den norske medborgerundersøgelse viser, at samspillet mellem køn og generation er af afgørende betydning. Det gælder for de unge medborgere i dag, men det gælder også for de generationer, der har været drivende i kvinders mobiliseringsfase, hvor resultaterne om nye kønsforskelle i de mobiliserede grupper oplagt kan diskuteres op mod tendensen til større lighed som et fænomen, der går igen i flere nordiske lande.

Jeg synes, forskningsfeltet om køn og politik trænger til teoretisk nytænkning. Måske er det ikke længere nok at interessere sig for kønnets politiske betydning og forandringerne i forholdet mellem køn og politik. Måske er det mindst lige så vigtigt at se det i et perspektiv, der lægger op til, at også politikken har fået nogle nye betydninger i det moderne samfund. Hvordan spiller for eksempel tendenserne til stigende individualisering og refleksivitet i politik sammen med køn? I Selle og Øymurs artikel berøres dette i forhold til at forstå den nye rolle, som de frivillige organisationer har i det moderne samfund, og deres afsæt i det civile samfund og bruddet med komplementære kønsystem er interessant og perspektivrig. Det næste led er for mig at se at forklare, hvorfor for eksempel de nye kultur- og fritidsorganisationer for øjeblikket ekspanderer med mændene som de vigtigste såkaldte moderniseringsagenter.

Ann-Dorte Christensen
Institut for Samfundsudvikling
og Planlægning
Aalborg Universitet

Anders Todal Jensen og Henry Valen (red.), *Brussel midt imot*, Folkeavstemningen om EU, Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1995, 220 s.

Nordmændene har haft to folkeafstemninger om, hvorvidt Norge skulle være medlem af det europæiske fællesskab, der i dag hedder Den europæiske Union. Bogens samling af kapitler med i alt seks forfattere giver en gennemgang af de norske vælgers holdninger til europæisk integration tilbage til 1972, hvor den første folkeafstemning fandt sted. Kapitlet om opinionsudviklingen fra 1972 til 1994 er skrevet af Bent Aardal og Anders Todal Jensen, og denne tilbageskuende del af bogen er en mindre, men alligevel særdeles værdifuld del, idet den lægger op til forståelse af det nej, der blev gentaget i 1994. Kapitlet viser også, at EF/EU ikke har været første tema på den politiske dagsorden ved alle valgene i den mellem-liggende periode. Der er andre spørgsmål, der også interesserer nordmændene.

Valgdeltagelsen var i 1994 rekordhøj, 89 pct. sammenholdt med 79 pct. i 1972, men interessen var ved begge lejligheder meget stor, og det lyser af bogens tekst, som det lyser af bogens titel, at det er en sag, der optager nordmændene meget.

Den norske EU-debat handlede i 1972 og igen i 1994 mest om Norges interesser og norske samfundsforhold, og heri er der intet specielt. Sådan er det oftest med disse folkeafstemninger, selv om de drejer sig om deltagelse i en europæisk udvikling. Ledende kræfter både på ja-siden og på nej-siden så EU-spørgsmålet i et nationalt perspektiv, og begge hævdede, at de varetog landets og folkets interesser. Det specielt interessante ved bogens analyser er, at de giver en baggrund for forståelse af, at disse modsætninger er dybt forankrede i det moderne Norges

Det drejer sig også om at perspektivere og forklare forskelle inden for gruppen af kvinder og gruppen af mænd. Der kan for eksempel ikke opstilles én forklaring om den politiske betydning af køn, der dækker alle nulevende generationer. Både den danske og den norske medborgerundersøgelse viser, at samspillet mellem køn og generation er af afgørende betydning. Det gælder for de unge medborgere i dag, men det gælder også for de generationer, der har været drivende i kvinders mobiliseringsfase, hvor resultaterne om nye kønsforskelle i de mobiliserede grupper oplagt kan diskuteres op mod tendensen til større lighed som et fænomen, der går igen i flere nordiske lande.

Jeg synes, forskningsfeltet om køn og politik trænger til teoretisk nytænkning. Måske er det ikke længere nok at interessere sig for kønnets politiske betydning og forandringerne i forholdet mellem køn og politik. Måske er det mindst lige så vigtigt at se det i et perspektiv, der lægger op til, at også politikken har fået nogle nye betydninger i det moderne samfund. Hvordan spiller for eksempel tendenserne til stigende individualisering og refleksivitet i politik sammen med køn? I Selle og Øymurs artikel berøres dette i forhold til at forstå den nye rolle, som de frivillige organisationer har i det moderne samfund, og deres afsæt i det civile samfund og bruddet med komplementære kønsystem er interessant og perspektivrig. Det næste led er for mig at se at forklare, hvorfor for eksempel de nye kultur- og fritidsorganisationer for øjeblikket ekspanderer med mændene som de vigtigste såkaldte moderniseringsagenter.

Ann-Dorte Christensen
Institut for Samfundsudvikling
og Planlægning
Aalborg Universitet

Anders Todal Jensen og Henry Valen (red.), *Brussel midt imot*, Folkeavstemningen om EU, Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1995, 220 s.

Nordmændene har haft to folkeafstemninger om, hvorvidt Norge skulle være medlem af det europæiske fællesskab, der i dag hedder Den europæiske Union. Bogens samling af kapitler med i alt seks forfattere giver en gennemgang af de norske vælgers holdninger til europæisk integration tilbage til 1972, hvor den første folkeafstemning fandt sted. Kapitlet om opinionsudviklingen fra 1972 til 1994 er skrevet af Bent Aardal og Anders Todal Jensen, og denne tilbageskuende del af bogen er en mindre, men alligevel særdeles værdifuld del, idet den lægger op til forståelse af det nej, der blev gentaget i 1994. Kapitlet viser også, at EF/EU ikke har været første tema på den politiske dagsorden ved alle valgene i den mellem-liggende periode. Der er andre spørgsmål, der også interesserer nordmændene.

Valgdeltagelsen var i 1994 rekordhøj, 89 pct. sammenholdt med 79 pct. i 1972, men interessen var ved begge lejligheder meget stor, og det lyser af bogens tekst, som det lyser af bogens titel, at det er en sag, der optager nordmændene meget.

Den norske EU-debat handlede i 1972 og igen i 1994 mest om Norges interesser og norske samfundsforhold, og heri er der intet specielt. Sådan er det oftest med disse folkeafstemninger, selv om de drejer sig om deltagelse i en europæisk udvikling. Ledende kræfter både på ja-siden og på nej-siden så EU-spørgsmålet i et nationalt perspektiv, og begge hævdede, at de varetog landets og folkets interesser. Det specielt interessante ved bogens analyser er, at de giver en baggrund for forståelse af, at disse modsætninger er dybt forankrede i det moderne Norges

relativt korte historie, og lige netop denne del er det ganske sundt for danskerne at lære mere om. Vi er en del af den historiske årsag til det norske nej; men danskerne nej fra 1992 har heller ikke været uden effekt. Nej-siden var mobiliseret i god tid, og det Stortingsvalg, der fandt sted i 1993 var blandt andet påvirket af modstandernes forsøg på at gøre det til et EU-valg. Kampen om, hvorvidt den europæiske integration skal være på dagsordenen for et nationalt parlamentsvalg, er et problem, som vi i Danmark kender tilbage til folketingsvalget 1971.

I oktober 1992 havde Stortinget vedtaget den „europæiske økonomiske samarbejdsaftale“, som erstatning for en mindre omfattende handelsaftale, og denne aftale var blevet præsenteret som en form for økonomisk EU-medlemskab. Mange opfattede dermed, at de ønskede økonomiske fordele var opnået gennem denne aftale. På ja-siden håbede man alligevel, at et finsk og ikke mindst et svensk ja kunne påvirke opinionen i Norge, og dermed lede til et flertal for et ja til medlemskab af Den europæiske Union. Men hjælpen fra Finland og Sverige fik mindre betydning, end mange på ja-siden havde forventet. Ja-tallene gik dog ifølge opinionsmålingerne i vejret, men effekten var umiddelbar vanskelig at adskille fra den intensiverede kampagne, som ja-siden førte i den sidste tid op til afstemningen. Undersøgelsens design gør det dog muligt at gå tæt på dette spørgsmål.

Datamaterialet kommer især fra en interviewundersøgelse i efteråret 1994, hvor et repræsentativt udsnit af den norske befolkning mellem 18 og 80 år blev udspurgt, suppleret med et tillægsudvalg af befolkningen i små kommuner. Center-periferi spørgsmålet er nok engang fundamentalt i Norge. Undersøgelsen foregik med tre rækker af interviews med

separate sampler, der hver især er repræsentative. Det er således muligt at følge udviklingen i de norske vælgerholdninger i lyset af meddelelserne om et ja ved folkeafstemningen i Finland, og senere i lyset af ja-et ved folkeafstemningen i Sverige. Den første række af interviews fandt sted allerede før afstemningen i Finland, og resultaterne fra disse interviews giver således den „rene“ norske holdning. Og dog var de norske holdninger på dette tidspunkt heller ikke ganske upåvirkede, for så vidt som de allerede var påvirket af det danske nej fra 1992 og EØS-aftalen fra samme år. Forholdene var endvidere påvirket af, at nej-siden var blevet styrket ved valget til Stortinget i 1993. Dermed var der ikke i samme omfang som i Danmark et billede af, at den politiske elite ville ét, og folket noget andet. Grundlaget for mistillid til politikere var dermed ikke til stede i samme omfang i Norge, som det havde været i Danmark.

Bogen formidler mange tal og figurer, men bogen er også uden disse en fremragende gennemgang af den norske debat og af det norske folks holdninger. Hvad sagde eliten, hvad var dens strategi? Hvem førte løbet under valgkampen og mobiliseringen op til afstemningen i 1994? Per Arnt Pettersen og Henry Valen giver svaret!

Og hvordan var kampagnen sammenholdt med kampagnen forud for 1972-afstemningen? Hvorfor stemte vælgerne, som de gjorde? Vælgernes argumenter er analyseret af Kristen Ringdal, mens analysen af mistillid, fjendskab og intolerance er foretaget af Ola Listhaug og Anders Todal Jenssen.

Alle de spørgsmål, som man umiddelbart kan stille, når man har fulgt de danske vælgeres reaktioner på kampagner gennem samme periode, bliver belyst, og forfatterne kan deres stof.

Konklusionen for 1994 er, at nej-siden førte an det meste af tiden, selv om udviklingen i opinionstillene tydede på, at nej-bevægelsen ikke havde særlig indflydelse på folkestemningen det sidste år før folkeafstemningen. Modstanden mod en politisk og monetær union, som allerede var fremme i den norske 1972-debat, havde efter Maastricht-traktaten mere substans at rette skytset imod i 1994 end den havde i 1972, og resultatet blev et nej fra 52,2 pct. af de fremmødte.

Folkeafstemninger om EU-spørgsmål er kommet for at blive, ser det ud til, ikke kun i Danmark. Der var i den norske befolkning et flertal, fandt det+ rigtigt at afholde en folkeafstemning om spørgsmålet, og der er både blandt dem, der stemte for og dem, der stemte imod et stort flertal for, at der skal afholdes en ny folkeafstemning i en ikke alt for fjern fremtid. Vi kan altså se frem til flere analyser af de norske vælgere og deres kamp om EU-medlemskab. Og jeg tror, at de vil blive læst med samme interesse, som jeg forventer vil møde den foreliggende bog.

Karen Siune
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Staff Callewaert, Martin Munk, Morten Nørholm og Karin Anna Petersen, *Pierre Bourdieu. Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori*, København: Akademisk Forlag, 1994, 176 s.

Pierre Bourdieu er „verdens største nulevende sociolog“ (p. 8) eller i hvert fald „den måske mest fremtrædende sociolog i hele Vesten“ (p. 10) hedder det i nærværende bog. Det har man bare ikke opdaget i Danmark endnu. Størsteparten af

Bourdieu's produktion er blevet oversat til tysk og engelsk, men han er stadig en „dark horse“ i dansk samfundsforskning. Han står forholdsvis svagt i sociologi og statskundskab, men har haft stor indflydelse indenfor fag som etnografi og pædagogik. Professor Staf Callewaert, Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik ved Københavns Universitet er imidlertid centrum for et forskermiljø med en levende Bourdieu-interesse. Det er herfra, den foreliggende Bourdieu-bog kommer.

Pierre Bourdieu. Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori indeholder to tekster af Bourdieu, „Socialt rum og symbolsk magt“ (pp. 52-69) og „De tre former for teoretisk viden“. Herudover en indledning (pp. 9-19) af Staf Callewaert; „Det mandlige herredømme i middehavskulturen“ (pp. 20-48) som er en bearbejning af en Bourdieu-artikel; et oversat interview med Bourdieu: „I mellemtiden har jeg lært alle den sociologiske forståelses sygdomme at kende“ (pp. 111-128); samt et udskrift af den svenske Bourdieu-forsker Donald Broadys disputatsforsvar med Staf Callewaert som opponent (pp. 132-163). Endelig introduceres de forskellige tekster kort af Martin Munk, Karin Anna Petersen og Morten Nørholm.

Lad mig starte med en kritik af bogens koncept. Efter en sympatisk redegørelse for deres Bourdieu-interesse skriver udgiverne, at de har villet formidle nogle udvalgte Bourdieu-tekster på dansk. Og i sin indledning skriver Callewaert, at „ønsket er, at en bredere læserkreds også i Danmark skal kunne arbejde med disse tekster på deres eget sprog“ (p. 10). Men som sagt: I en bog på 176 sider med centrale tekster af Bourdieu, er 54 sider af manden selv!

Med mindre man da betragter doktorforsvaret, interviewet og artiklen om